

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหารูปแบบการจัดการศูนย์เรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับองค์ความรู้และบริบทของชุมชน สำหรับใช้เป็นฐานการท่องเที่ยวที่ใช้วัดปงสนุกเป็นแหล่งเรียนรู้ให้เกิดการเรียนรู้เชิงศิลปวัฒนธรรมที่แท้จริง โดยกระบวนการศึกษาอาศัยกรอบการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นพื้นฐาน ภายใต้การจัดการองค์ความรู้ภายในชุมชน การถ่ายทอดความรู้ การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ และการพัฒนาบุคลากร ซึ่งมีผลการดำเนินโครงการ ดังนี้

การจัดการองค์ความรู้ในชุมชนบ้านปงสนุก โดยการรวบรวมองค์ความรู้ วิเคราะห์และจัดทำเป็นชุดความรู้ตามเนื้อหาได้ ๔ กลุ่ม ได้แก่ องค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้ด้านประเพณีวัฒนธรรม ที่สามารถกำหนดรูปแบบการถ่ายทอดความรู้แต่ละชุดความรู้ ที่เหมาะสมกับความสามารถและองค์ความรู้ของชุมชนได้ ๔ ลักษณะ คือ ๑) ถ่ายทอดผ่านบุคลากรเป็นผู้ให้ข้อมูล ๒) ถ่ายทอดผ่านสื่อต่างๆ ๓) ถ่ายทอดผ่านการจัดแสดง ๔) ถ่ายทอดผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยมีรูปแบบการถ่ายทอดในแต่ละองค์ความรู้ ดังนี้

๑. ฐานองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน พัฒนาเส้นทางประวัติศาสตร์ในชุมชน เป็นเครื่องมือเล่าเรื่องราวชุมชนในอดีตทั้งหมด ๑๒ จุด ได้แก่ ๑) เรื่องราวในอดีต (ใต้ต้นโพธิ์หน้าวัด) ๒) บรรพชนคนปงสนุก ๓) ร่องรอยเมืองเขลางค์รุ่นที่ ๑ ๔) บ้านไม้โบราณ ตรอกปลายนา ๕) บ้านโบราณ ถนนปงสนุก ๖) กาดหัวขัว - สะพานรัชฎา ๗) ดึกปึกgrimแอนด์โกลล์ - บ้านวงศ์พรหมมินทร์ ๘) ข้าวหลามแม่คำมูล ๙) น้ำแข็งใสโบราณ ๑๐) กำแพงเมืองโบราณ บ้านหัวเมืองสุด ๑๑) กล้วยปึงยายเต็ม และ ๑๒) ต้นฉำฉาอายุ ๑๐๐ ปี โดยแต่ละจุดแสดงรายละเอียดด้วยป้ายหรือสื่อสื่อความหมาย และจัดทำแผ่นพับแสดงแผนที่และรายละเอียด

๒. ฐานองค์ความรู้พุทธศิลป์ จัดห้องแสดงศิลปวัตถุในลักษณะพิพิธภัณฑ์จำนวน ๖ ห้อง ได้แก่ ๑) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านปงสนุก ๒) ภูมิไม้โบราณ ๓) พิพิธภัณฑ์รัตนารักษ์ ๔) ศาลาเรียนรู้ศิลปวัตถุ ๕) อาคารแสดงหีบธัมม์ ที่พบในวัดปงสนุกเหนือ และ ๖) “วัดบน” หรือ “ม่อนดอย” ที่ประดิษฐานวิหารพระเจ้าพันองค์(วิหารจตุรมุข) โดยแต่ละห้องมีการจัดทำป้ายบรรยายรายละเอียด และแผ่นพับแสดงแผนผังการจัดแสดงและข้อมูลองค์ความรู้

๓. ฐานความรู้ประเพณีท้องถิ่น จัดทำปฏิทินประเพณีที่ประกอบด้วยรูปภาพพร้อมรายละเอียดบนแผ่นป้าย และจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น รวมทั้งรายละเอียดในรูปเอกสารข้อมูลเป็นเครื่องมือการถ่ายทอดความรู้ โดยอาศัยวิทยากรเป็นผู้ถ่ายทอดรายละเอียด

๔. ฐานองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น “หัตถกรรมใบตองกับพุทธศาสนา” และหลักสูตรชุมชน ๓ หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรงานใบตอง หลักสูตรอาหารท้องถิ่น หลักสูตรเครื่องจักสาน และ หลักสูตรงานกระดาศ โดยอาศัยวิธีการอธิบายและสาธิตพร้อมการฝึกปฏิบัติโดยวิทยากร ประกอบกับข้อมูลรายละเอียดในรูปเอกสาร

สำหรับการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางการติดต่อประสานงานการถ่ายทอดและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ อนุรักษ์และฟื้นฟูองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนให้เป็นศูนย์รวมข้อมูลองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวัดปงสนุกและชุมชนบ้านปงสนุก รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าเป็นที่รู้จัก โดยบริหารจัดการ ในรูปคณะทำงานจากสมาชิกชุมชนที่หลากหลายกลุ่ม และมีโครงสร้างการบริหารงานที่ประกอบด้วย ผู้จัดการศูนย์การเรียนรู้ ฝ่ายการเงิน/ธุรการ ฝ่ายประสานงานและประชาสัมพันธ์ และฝ่ายพัสดุ พร้อมกำหนดให้มีการประชุมสรุปผลการดำเนินงานทุกเดือนหรือเพิ่มเป็นวาระหนึ่งในการประชุมชุมชนทุกครั้ง เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ

ส่วนระบบการถ่ายทอดความรู้ของศูนย์การเรียนรู้ฯ ทำโดยการจัดกลุ่มผู้รับผิดชอบเป็นรายหลักสูตรท้องถิ่นและจัดทำตารางเวรเพื่อผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ เช่นเดียวกับระบบการจัดวิทยากรถ่ายทอดความรู้ ณ ศูนย์การเรียนรู้ โดยศูนย์การเรียนรู้ฯ มีระบบงานสารบรรณเพื่อการติดต่อประสานงาน นอกจากนั้นยังมีระบบการทำทะเบียนเครือข่าย และการทำบัญชีวัสดุครุภัณฑ์และบัญชีรายรับรายจ่ายที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งรายได้ที่เกิดขึ้นจะรวบรวมฝากธนาคาร และมีคณะกรรมการในการเบิกจ่ายจำนวน ๓ คน เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ฯ ตามมติของคณะทำงานและชุมชนบ้านปงสนุก

ในประเด็นการพัฒนาบุคลากรซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านปงสนุก ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ โดยการศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอื่น เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาและการอบรมให้ความรู้ เพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถ แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาศักยภาพจะเกิดขึ้นในลักษณะกระบวนการกลุ่มเกลาหรือการซึมซับจากการสอนงาน ที่อาจต้องใช้ระยะเวลานานและความต่อเนื่อง จนเกิดความชำนาญที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติ ที่เหมาะกับการพัฒนาศักยภาพด้านการถ่ายทอดความรู้ของบุคลากรในชุมชน